şi – în consecinţă – realizează natura relativă a relaţiei

(3) LIMBĂ (i) / (j) / (k)

(Wolfson, p. 197-214; Mpamutsu-Thondlena-Crawhall, p. 235-245; Wood, p. 265-275; Kunene-Mulder, p. 335-344).

Cartea lui Mesthrie, deşi oferă ceva mai multe elemente lingvistice, descriptive, ale dialectului bhojpuri al limbii hindi (observaţii *ad-hoc* ale unor fenomene lingvistice izolate), nu poate prezenta o imagine comprehensivă a dialectului (graiului) mai interesantă din punctul de vedere al lingvistului.

„Investigaţiile" descrise s-au bazat pe discuţii – în general – cu urbani, puternic influenţaţi de contactele lingvistice cotidiene cu alte limbi (dialecte şi/sau graiuri), fără să se urmărească o anumită relaţie între diferitele puncte cartografice, fără a folosi un chestionar cât de cât stabil etc.

Din păcate, nici unul dintre autorii menţionaţi nu a încercat să dea o definiţie şi o descriere a PHANAGALO (o „limbă" mixtă, artificială, vorbită numai în anumite locuri de muncă (mine), fără o bază socială: în nici o familie „limba" aceasta nu este vorbită; despre ea se crede că ar prezenta unele trăsături de **pidgin**, format din amestecul a mai multe elemente de limbă: engleză, afrikaans[3], zulu[4] etc.); şi această „limbă", lipsită de o bază socială (naţională) continuă să existe, fără să trezească interesul lingviştilor locali (care continuă să fie loiali unor modele „ideologice", a căror lipsă de valabilitate lingvistică a fost de multă vreme dovedită).

În aceste condiţii este inutil să mai adaug că noţiuni ca *patois, koiné, jargon* nu sunt nici măcar menţionate, că nu apare nici o hartă care să prezinte situaţia unor fenomene de limbă etc.

Şi totuşi, de ce am vrut să prezint aceste două cărţi? Pentru a sublinia o dată mai mult pericolul unei „teoretizări" (bune sau rele) lipsite de materialul concret care să o justifice.

Paul Schveiger
University of the Witwatersrand,
P O WITS Johannesburg
2050 South Africa

WITOLD TRUSZKOWSKI, *Studia sociolinguistica ad dialectologiam dacoromanam pertinentia. Sermo incolarum vici Drăguş in Transilvania dacoromana si ti cum sermone incolarum vici Ochotnica Dolna in Montibus Gorce si si ti comparatur*, Cracovia, 1992, 168 p.

În seria „Universitas Jagellonica Acta Scientiarum Litterarumque MLV. Schedae Grammaticae" — Fasciculus CXII, a apărut lucrarea intitulată ca mai sus, dar având şi un titlu în polonă: *Studia socjolingwistyczne z dialektologii rumunskiej (Na materiale wsi Drăguş w Siedmiomiogradzie rumunskim w konfrontacij z polske gware wsi Ochotnica Dolna w Gorcach).* Autorul prezentei lucrări este cunoscut lingviştilor şi sociologilor români, fiind unul dintre

[3] Această limbă este în sine o formă destul de interesantă: olandeza primilor colonişti, rămasă – pe de o parte – relativ osificată, iar, pe de altă parte, acceptând elemente englezeşti, franceze şi din dialectele indigene.

[4] Cu privire la caracterul de limbă/dialect al căreia – în afara unui context politic naţionalist – se pot purta discuţii ample.

discipolii eminentului sociolog român Dimitrie Gusti. Witold Truszkowski a făcut numeroase anchete în România şi în Polonia; el studiază de zeci de ani lingvistica, sociologia, istoria, cultura românească în general. Rod al unor cercetări îndelungate este şi lucrarea de faţă, foarte interesantă şi originală. Ea este divizată în introducere (considerată tot capitol), patru capitole şi concluzii. În *Introducere* (p. 7-14) este prezentată tradiţia studierii dialectologiei şi sociologiei în anumite puncte din Carpaţii de pe teritoriul Poloniei, printre care şi unele cu populaţie de origine românească. Menţionăm în acest sens articolul lui S. Wedkiewicz, *Dyalekt rumunski używany na ziemiach polskich*, publicat la Cracovia în 1915; un alt studiu al aceluiaşi autor este publicat în 1920, iar K. Dobrowolskil publică în 1938 *Przyczynki do wpływow rumunsko-balkanskich w kulturze ludowej Karpat Zachodnich*. În acelaşi an apare şi studiul lui J. Janow, *Wpływ osadnictwa rumunskiego na Padkarpacie, osobliwiw na gware huculske*. Cititorul poate găsi un mare număr de studii privitoare la stadiul cercetărilor din domeniul dialectologiei şi sociologiei din România şi Polonia. Cu această ocazie sunt relevate anchetele folclorice din Trăznea (jud. Sălaj) şi cele sociologice din Drăguş (jud. Braşov), contribuţiile specialiştilor români ca Sever Pop, R. Vuia, D. Gusti, T. Herseni şi alţii, precum şi ale celor polonezi în cercetările lingvistice, sociologice şi etnografice din zona Ochotnicy Dolnej.

Capitolul al doilea se intitulează *Mediul şi dialectul* (p. 15-64) şi poate fi considerat baza întregii lucrări. Problemele tratate aici sunt multiple, de aceea ne vom opri doar la unele. Cu lux de amănunte, autorul insistă asupra dialectului în perspectivă sociolingvistică, arătând că prin acest context interpretarea datelor lingvistice şi culturale contribuie la îmbogăţirea termenului de „dialect". Sunt relevate deosebirile de vârstă, sex, profesie etc. în păstrarea anumitor forme mai vechi, precum şi delimitarea graniţelor graiurilor.

O altă problemă se referă la cercetările mediului în răspândirea sa geografică, unde se insistă asupra noţiunilor istorice administrative de *judeţ, ţară*, amintind cu această ocazie denumirile *Ţara Bârsei, Ţara Haţegului, Ţara Oaşului, Ţara Oltului* etc. Aici autorul reproduce numeroase fotografii (reuşite) reprezentând portul, casa, gospodăria, ca şi obiceiuri şi profesii din Drăguş.

Merită atenţie temele legate de învăţământ, şcoală, cultură, sănătate (boli şi tratamentul lor popular), precum şi termenii legaţi de aceste domenii. Se explică diverşi termeni din domeniul medicinei populare ca *umflătură, tuse seacă, cap stricat, inimă de putregai, ameţeală, făcătură, leac băbesc* şi multe altele. În continuare, se insistă asupra metodei de cercetare pe teren, adică a modului de efectuare a anchetelor. Pe baza materialului înregistrat se face o succintă incursiune în frazeologia populară, precum şi în sinonimia dialectală, urmărită în plan sincronic şi diacronic. Foarte detaliat este prezentată fonetica graiului din Drăguş. Aici autorul se opreşte la accent, vocale, consoane, diftongi, triftongi, palatalizare etc. Consoanele sunt tratate amănunţit în diferite poziţii, după trăsăturile lor de bază. Descrierea este realizată exclusiv pe baza bibliografiei româneşti.

Capitolul al treilea, *Caracteristica sociolingvistică* (p. 65-110), tratează problema structurii populaţiei româneşti şi cultura ei din punct de vedere sociologic, etnografic şi lingvistic. Se discută denumirile referitoare la om în toate ipostazele sale: *sugaci, copil, copilă, a copilări, fată, fetie, a feti, fecior, bărbat, muiere, mamă, tată* etc. Cuvintele menţionate, şi multe altele, sunt analizate în contexte adecvate, cu numeroase semnificaţii.

O a doua problemă se referă la viaţa şi graiul din Drăguş. Intră în discuţie etnicitatea, teritoriul, clasele, cultura, religia etc. Se insistă asupra caracterelor oamenilor, a mijloacelor de producţie; sunt descrise îmbrăcămintea, gospodăria, casa, meseriile, tehnica, omul (în grup şi individual), vecinii, împrumuturile din limbă de la saşi şi altele. Nu i-au scăpat autorului nici criteriile de adaptare a împrumuturilor săseşti: fonetice, morfologice, derivative etc. Derivaţia este prezentată foarte detaliat (morfologică, semantică, stilistică, frazeologică etc.). Chiar şi la ţiganii din Drăguş este studiată viaţa în varietăţile ei: ţigani de sat, ţigani de pădure; ţiganii sunt

rudari, băieşi; se ocupă cu făcutul corfelor, coşurilor, cu ghicitul în cărţi, în ghioc şi altele.

Capitolul al patrulea se intitulează *Caracteristica etnopsihologică* (p. 111-131), cu subtitlul *Concepţia rurală românească şi reflectarea ei în limbă*. Autorul a surprins numeroase expresii româneşti, cu diferite subtilităţi, din filozofia ţăranilor români, ca: „o gândit burta că s-a spânzurat gura"; „cauţ să te împaci cu gura"; „ne-am mâncat amaru din acelaşi blid"; „la mâncare asudă / la lucru îngheaţă"; „la mâncare ca lupu / la lucru ca butucu" şi multe altele, care exprimă atitudinea ţăranului român faţă de viaţa şi activitatea sa.

Ultimul capitol se intitulează *Paralele poloneze ale graiului* (p. 132-161). Aici autorul discută: alegerea şi descrierea mediului; metoda de cercetare; verificarea comparativă a lexicului şi stilistica graiurilor; compararea secţiunilor sincronice cu cele diacronice.

În *Concluzie* (p. 162-165) sunt menţionate cercetările sociolingvistice efectuate de autor în Drăguş în perioada 1938-1962, precum şi rezultatele acestora. Monografia, în ciuda unor scăpări în prezentarea exemplelor, are reale calităţi şi merită să fie luată în consideraţie de către specialiştii români. Ea întregeşte perioada în care sociolingvistica românească, prin şcoala lui Dimitrie Gusti, se afla în ascensiune şi era cunoscută şi peste hotare.

ONUFRIE VINŢELER
Universitatea „Babeş-Bolyai"
Facultatea de Litere
Cluj-Napoca, str. Horea, 31